

ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์และการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุบ้านหนองบุ ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

กาญจนา ปัญญาธร พยม. (การพยาบาลชุมชน) อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชธานีวิทยาเขตอุดรธานี
เสาวลักษณ์ ทาแจ้ง พยม. (การพยาบาลชุมชน) อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชธานีวิทยาเขตอุดรธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาแบบไปข้างหน้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุบ้านหนองบุ ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่ใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมได้มาอย่างเฉพาะเจาะจงจำนวน 30 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์หาคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ เท่ากับ 0.89 วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลส่วนบุคคลผู้สูงอายุที่ใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย การศึกษาระดับประถมศึกษา อายุเฉลี่ย 75.56 ปี สถานภาพสมรสคู่ร้อยละ 56.67 ไม่ได้ประกอบอาชีพร้อยละ 63.33 มีรายได้ระหว่าง 3,000-5,000 บาทต่อเดือนร้อยละ 60 มีโรคประจำตัวร้อยละ 73.33 โดยเป็นโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวานมากที่สุด 2) ทัศนคติเกี่ยวกับอาหารเสริมด้านการรับรู้ต่อการใช้ผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.15, S.D. 0.36) ความรู้สึกหรืออารมณ์ต่อการบริโภคอาหารเสริมผู้สูงอายุมีความคิดเห็นว่าการบริโภคอาหารเสริมทำให้มีกำลังในการดำเนินชีวิตในระดับมาก (\bar{X} =3.40, S.D. 0.56) มีความตั้งใจและมีแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารเสริมต่อไปในระดับมาก (\bar{X} =3.35, S.D. 0.48) และ 3) การบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมพบว่าเหตุผลของการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพราะต้องการรักษาอาการเจ็บป่วยและบำรุงร่างกายชนิดของผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่ผู้สูงอายุใช้มากที่สุดเรียงตามลำดับคือสาหร่ายแดงแคปซูลสาหร่ายทะเลแคปซูล น้ำมันตับปลา ผลิตภัณฑ์เห็ดหลินจือ น้ำจุมูกข้าว เครื่องดื่มสมุนไพรกำลังข้างสาร ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมโปรตีนสกัดนิวทริไลท์น้ำผลไม้รวม กาแฟสมุนไพรและเครื่องดื่มเนยดำราคาของอาหารเสริมต่อชิ้นที่ใช้ต่ำสุด 75 บาท สูงสุด 3,500 บาท แรงจูงใจที่ทำให้ผู้สูงอายุใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมาจากสมาชิกครอบครัวซื้อให้ การโฆษณาจากวิทยุ บุคลากรด้านสุขภาพ โทรทัศน์และเพื่อนบ้านตามลำดับความถี่ของการใช้ผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 56.7 ใช้ 5-6 ครั้ง/สัปดาห์ โดยก่อนใช้มีการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสีหรือรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มากที่สุดส่วนการปฏิบัติที่น้อยที่สุดคือการสังเกตวันหมดอายุบนฉลากผลิตภัณฑ์ก่อนรับประทานความรู้เกี่ยวกับอาหารเสริมผู้สูงอายุประเมินตนเองว่ามีความรู้ระดับปานกลางและการประเมินผลหลังใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมร้อยละ 83.3 เห็นว่ามีอาการดีขึ้นจากการวิจัยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรมหาแนวทางหรือมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่จะเกิดจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม

คำสำคัญ: พฤติกรรมการบริโภค, ผลิตภัณฑ์อาหารเสริม, ผู้สูงอายุ

Corresponding author: กาญจนา ปัญญาธร โทรศัพท์ 089-5691166 E-mail: kanchana.p@rtu.ac.th

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี 293 ถ.เลียงเมือง ต.หนองขอนกว้าง อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000

Opinions and Consumption Behaviors of Supplementary food products Among the elderly in Nongbu village, Sam Phrao Sub-district, UdonThani Province

Kanchana Panyathorn (MNS.Community nursing) Faculty of Nursing Ratchathani University, Udonthani
Saowalak Thajang (MNS.Community nursing) Faculty of Nursing Ratchathani University, Udonthani

Abstract

This prospective descriptive research aimed to study the opinions and consumption behaviors of the supplementary food products among the elderly in Nongbu village, UdonThani Province. The sample were 30 of the elderly people using supplementary food products, living in the village by purposive sampling. The research questionnaire were content validated by 3 experts (IOC=0.89) Descriptive statistics and content analysis were used in this study.

The study found that 1) Personal information, female used supplementary products more than male, attended elementary school, mean age was 75.56, marriage status 56.67%, unprofessional 63.33%, income 3,000-5,000 baht/month and 73.33% of the elderly had Chronic diseases with Hypertension and Diabetes. 2) Attitude toward supplementary food products, they had good attitude at high level both intend to use (\bar{x} =3.35, S.D. 0.48) and their emotion (\bar{x} =3.40, S.D. 0.56) but their perceived was at medium level (\bar{x} =3.15, S.D. 0.36) and 3) Consumption Behaviors, the reasons of using supplementary food products were to nourish the body and for treatment. The supplementary food products used by them were as follows, Red algae capsule, Sea algae capsule, Cod liver oil, Calcium tablet, Lingzhi coffee, Rice germ, Thai herb, Nutrilite protein drink, Mixed juice, Herb coffee and Nesveta collagen. The minimum price of supplementary product was 75 Bahts and the maximum price was 3,500 Bahts. They used supplementary food products by their family member advices, radio and television advertisement, their neighbor and health care personal suggestion respectively. Frequency of using product, 56.7% of the elderly used the products 5-6 times a week. They usually observed the change of color and appearance of the product but rarely checked the expiration date. Their knowledge of the supplementary food products was at medium level. There were 83.30% of the elderly who evaluated themselves better after using the supplementary food products. The results indicated that protecting consumer tend to be useful for the elderly to prevent and reduce impact from using supplementary products.

Keywords: Consumption behaviors, supplementary food product, elderly

บทนำ

จากความเจริญก้าวหน้าด้านการแพทย์และสาธารณสุข ส่งผลให้จำนวนประชากรของผู้สูงอายุไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและโครงสร้างประชากรไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะภาวะประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งปัญหาสำคัญที่ผู้สูงอายุไทยประสบคือ ปัญหาสุขภาพ โดย 2 ใน 3 ของผู้สูงอายุมีสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงไม่ดีมาก มีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังโดยเพศหญิงป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากกว่าเพศชายร้อยละ 42.3 และ 36.8 ตามลำดับ¹ จากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังดังกล่าวผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มที่มีการแสวงหาการรักษาให้หายจากการเจ็บป่วยและมีการใช้ยามากกว่ากลุ่มวัยอื่นๆ และได้รับยาหลายรายการ โดยความชุกของการใช้ยาหลายรายการอยู่ระหว่าง ร้อยละ 29-75² การใช้ยาเพื่อการรักษาที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์จากยาอย่างเต็มที่ การเจ็บป่วยก็จะทุเลาลงและหายในที่สุด ถ้าผู้สูงอายุใช้ยาไม่ถูกต้อง อาจทำให้ได้รับอันตรายบางครั้งอาจรุนแรงถึงแก่ชีวิต ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงหรือมีโอกาสที่จะได้รับอันตรายจากการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องได้มากกว่าบุคคลทั่วไป เนื่องจากผู้สูงอายุมีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหลายโรคร่วมกันและมีโอกาสได้รับยาหลายชนิด³

ปัจจุบันกระแสการดูแลสุขภาพเป็นสิ่งที่น่าสนใจส่วนใหญ่ให้ความสนใจและหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพมากขึ้น โดยหาวิธีการต่างๆ ในการดูแลสุขภาพ เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพและวิถีการดำเนินชีวิต รวมทั้งการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม ซึ่งปัจจุบันหาซื้อได้ง่าย มีการโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมว่าสามารถรักษาโรคต่างๆ ได้ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผ่านสื่อที่หลากหลายทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อบุคคลและชายตรง การใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมหากไม่ไตร่ตรองให้ดีและใช้เกินความจำเป็นอาจทำให้ได้รับสารอันตรายที่มีอยู่ในอาหารเสริมและถึงแก่ชีวิตได้⁴ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าประชาชนไทยมีการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมากขึ้นถึงร้อยละ 21.6⁵ ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากความเสื่อมของร่างกาย จากการเจ็บป่วยที่ต้องรักษาอย่างต่อเนื่องและเป็นเวลานานทำให้ผู้สูงอายุแสวงหาการรักษาทางเลือกอื่นที่จะทำให้ตนหายจากการเจ็บป่วยหรืออาการทุเลาโดยการบริโภคอาหารเสริมเป็นจำนวนมาก⁶

บ้านหนองบุ ตำบลสามพร้าวอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 127 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 69 คน และเพศชาย จำนวน 58 คน ในจำนวนนี้มีกรเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังโดยเป็นโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวานมากที่สุด จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ ในหมู่บ้านพบมีผู้ใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมทั้งชายและหญิง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 27.56 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่ใช้มาจากหลายแหล่ง ได้แก่ ถูกหลานซื้อมาให้รับประทาน คำแนะนำของญาติคนรู้จัก และซื้อมาใช้เองดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์และการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนหาแนวทางหรือมาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบที่จะเกิดจากการใช้บริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาทัศนคติต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ
2. ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงพรรณนา

ประชากรที่ศึกษา

เป็นผู้สูงอายุที่ใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมทั้งชายและหญิงที่อาศัยอยู่ในบ้านหนองบุ ตำบลสามพร้าวอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 35 คน

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองบุ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างได้มาอย่างเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดได้จำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. อายุ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองบุอย่างน้อย 6 เดือน
2. เป็นผู้สูงอายุที่ใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมทุกประเภท อย่างน้อย 1 ผลิตภัณฑ์

3. ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและสามารถสื่อสารได้เข้าใจ

เกณฑ์การคัดออกเป็นผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในช่วงที่ศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง^{3,6-9,12} และนำมาสร้างเป็นเครื่องมือประกอบด้วย

1) แบบสังเกตบริบทชุมชน ร้านขายผลิตภัณฑ์อาหารเสริมและลักษณะของผลิตภัณฑ์อาหารเสริม

2) แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริม จำนวน 10 ข้อ ลักษณะแบบ 2 ตัวเลือก ถูก ผิด

เกณฑ์การแปลความหมายความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริม คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 6 คะแนน ถือว่าผ่านเกณฑ์

3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อการใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ จำนวน 18 ข้อ คำถามแบบ Rating Scale 4 ตัวเลือก ได้แก่ มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด ข้อคำถามมีลักษณะด้านบวกและด้านลบ มีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ข้อความที่เป็นบวก		ข้อความที่เป็นลบ	
ตัวเลือก	คะแนน	ตัวเลือก	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	เห็นด้วยมาก	1
เห็นด้วยปานกลาง	3	เห็นด้วยปานกลาง	2
เห็นด้วยน้อย	2	เห็นด้วยน้อย	3
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	เห็นด้วยน้อยที่สุด	4

แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมกรการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ จำนวน 6 ข้อ คำถามแบบ Rating Scale 4 ตัวเลือก คือ ปฏิบัติประจำ บ่อยครั้ง บางครั้ง และไม่เคยปฏิบัติเกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

ข้อความเชิงบวก		ข้อความเชิงลบ	
ตัวเลือก	คะแนน	ตัวเลือก	คะแนน
ปฏิบัติเป็นประจำ	4	ปฏิบัติเป็นประจำ	1
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	3	ปฏิบัติบ่อยครั้ง	2
ปฏิบัติบางครั้ง	2	ปฏิบัติบางครั้ง	3
ไม่เคยปฏิบัติ	1	ไม่เคยปฏิบัติ	4

เกณฑ์การแปลผล

คะแนน 1.00-1.75	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด
คะแนน 1.76-2.50	หมายถึง	ระดับน้อย
คะแนน 2.51-3.25	หมายถึง	ระดับปานกลาง
คะแนน 3.26-4.00	หมายถึง	ระดับมาก

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ด้านความตรงเชิงเนื้อหาผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย เกสัชกร พยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานในชุมชนและอาจารย์ด้านการวิจัยทำการตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนของภาษา แล้วหาค่า IOC เท่ากับ 0.89 และนำเครื่องมือไปทดลองใช้ในหมู่บ้านอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาและหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน 2562 โดยทำหนังสือถึงผู้ใหญ่บ้านชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมายทราบและลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างโดยขอจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการของมหาวิทยาลัยราชธานีกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัยได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการทำวิจัย กลุ่มตัวอย่างมีอิสระในการเข้าร่วมกิจกรรมและข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงร้อยละ 66.67 อายุระหว่าง 62-84 ปี ครึ่งหนึ่งมีอายุระหว่าง 70-79 ปี อายุเฉลี่ย 75.57 ปี สถานภาพสมรสคู่ร้อยละ 56.70 การศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 93.30 รายได้ต่อเดือนระหว่าง

3000-5000 บาท ร้อยละ 60 มีโรคประจำตัว โดยเป็น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไต เกาต์ และไขมันในเลือดสูง ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล (N=30)

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	10 (33.3)
หญิง	20 (66.7)
อายุ (ปี)	
60-69	4 (13.3)
70-79	15 (50)
80 ขึ้นไป	11 (36.7)
สถานภาพสมรส	
คู่	17 (56.7)
ม่าย	11 (36.7)
หย่า/แยก	2 (6.7)
ระดับการศึกษา	
ประถมศึกษา	28 (93.3)
ปริญญาตรี	2 (6.7)
การประกอบอาชีพ	
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	19 (63.3)
ประกอบอาชีพ	11 (36.7)
- ค้าขาย	6 (2)
- ธุรกิจส่วนตัว	2 (6.7)
- เกษตรกรรม	2 (6.7)
- ข้าราชการบำนาญ	1 (3.3)
รายได้ต่อเดือน (บาท)	
ต่ำกว่า 3,000	4 (13.3)
3,001- 5,000	18 (60)
5,001- 10,000	4 (13.3)
มากกว่า 10,000	4 (13.3)
โรคประจำตัว	
ไม่มี	8 (26.7)
มี	
- เบาหวาน	7 (23.3)
- ความดันโลหิตสูง	11 (36.7)
- โรคไต	2 (6.7)
- เกาต์	1 (3.3)
- ไขมันสูง	1 (3.3)

2. ผลลัพธ์อาหารเสริมที่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านบริโภค

ภายในหมู่บ้านมีร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารเสริม 7 ร้าน ร้านขายยา 2 ร้าน และมีตัวแทนเป็นบุคคลภายนอกมาขายในหมู่บ้านและตัวแทนหนึ่งเป็น คนในหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่ผู้สูงอายุใช้มากที่สุดคือสาหร่ายแดงแคปซูลร้อยละ 20 รองลงมาคือ อาหารเสริมผสมโยเกิร์ตช่วยควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดย่อยละ 10 นอกนั้นเป็นสาหร่ายทะเลแคปซูลน้ำมันตับปลา โปรตีนสกัดวิตามินและแร่ธาตุ กาแฟเห็ดหลินจือ แคปซูลเห็ดหลินจือ โกล์ให้เห็ดหลินจือ น้ำจุมูกข้าว สมุนไพรกำลังข้างสาร ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมโปรตีนสกัดน้ำผลไม้รวม กาแฟสมุนไพร และเครื่องดื่มบำรุงร่างกาย

ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่บริโภคมีลักษณะเป็นเม็ดแคปซูล ชงดื่มตามลำดับราคาของผลิตภัณฑ์อาหารเสริมต่อขึ้นร้อยละ 43.33 มีราคาต่ำกว่า 1,000 บาท โดยราคาต่อขึ้นต่ำสุดคือ 75 บาท และสูงสุดราคา 3,500 บาท แรงจูงใจที่ทำให้ผู้สูงอายุบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมาจากสมาชิกครอบครัวมากที่สุดร้อยละ 56.67 รองลงมาคือ การโฆษณาจากวิทยุ บุคลากรด้านสุขภาพเพื่อนบ้านและโทรทัศน์ตามลำดับการได้มาของผลิตภัณฑ์อาหารเสริมสมาชิกครอบครัวซื้อให้มากที่สุด ร้อยละ 53.33 รองลงมาคือ ซื้อเองจากตัวแทนจำหน่าย ร้านขายยาร้านสะดวกซื้อ และห้างสรรพสินค้าเหตุผลที่ผู้สูงอายุบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อต้องการรักษาอาการเจ็บป่วยร้อยละ 73.33 และบำรุงร่างกายร้อยละ 26.67 ระยะเวลาที่ใช้ผลิตภัณฑ์พบว่ามีการใช้ระยะ 1-3 เดือน มากที่สุดร้อยละ 73.33 การประเมินผลหลังการบริโภคพบว่าร้อยละ 90 ประเมินว่าอาการดีขึ้นร้อยละ 6.67 ประเมินว่าอาการเหมือนเดิมและร้อยละ 3.33 ประเมินว่าอาการแย่ลง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม (N=30)

การบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม	จำนวน (ร้อยละ)
ลักษณะของผลิตภัณฑ์	
เม็ด/แคปซูล	12 (40)
ชง	12 (40)
ดื่ม	6(20)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม (N=30) (ต่อ)

การบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม	จำนวน (ร้อยละ)
ราคาของผลิตภัณฑ์/ ชิ้น(บาท)	
ต่ำกว่า 10001	3 (43.3)
1,000-2,000	8 (26.7)
2,000-3,000	7 (23.3)
3000 ขึ้นไป	2 (6.7)
แรงจูงใจที่ทำให้บริโภค	
สมาชิกครอบครัว	14 (56.7)
โฆษณาจากวิทยุ	8 (36.7)
โฆษณาจากโทรทัศน์	4 (6.7)
เพื่อนบ้าน	3 (10)
บุคลากรด้านสุขภาพ	1 (3.3)
การได้มาของผลิตภัณฑ์อาหารเสริม	
สมาชิกครอบครัวซื้อให้	6 (53.3)
ซื้อเองจากตัวแทนจำหน่าย	8 (26.7)
ร้านขายยา	2 (6.7)
ร้านสะดวกซื้อ	3 (10)
ห้างสรรพสินค้า	1 (3.3)
เหตุผลของการบริโภคอาหารเสริม	
บำรุงร่างกาย	8 (26.7)
รักษาอาการเจ็บป่วย	22 (73.3)
ระยะเวลาที่ใช้ (เดือน)	
1-3	22 (73.3)
4-6	3 (10)
7-9	2 (6.7)
10-12	2 (6.7)
มากกว่า 12	1 (3.3)
การประเมินผลหลังการใช้	
ดีขึ้น	25 (83.3)
เหมือนเดิม	4 (13.3)
แย่ลง	1 (3.3)

3. การได้มาของผลิตภัณฑ์อาหารเสริม

ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่ผู้สูงอายุบริโภค ได้มาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

3.1 สมาชิกในครอบครัวเป็นผู้จัดหาให้ เนื่องจาก

อยากให้พ่อแม่มีสุขภาพดีและเป็นการดูแลสุขภาพของบุพการี โดยซื้อมาให้ใช้และสมาชิกครอบครัวเป็นตัวแทนจำหน่ายอาหารเสริม

3.2 ผู้สูงอายุหาซื้อมากินเอง โดยซื้อจากร้านขายยาร้านสะดวกซื้อห้างสรรพสินค้าจากตัวแทนจำหน่าย และเห็นโฆษณาในโทรทัศน์เลยลองซื้อมาบริโภค

4. ความคิดเห็นต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ

การรับรู้ต่อการใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมพบว่ามี การรับรู้ในระดับมากได้แก่ อาหารเสริมช่วยทำให้มีสุขภาพดีขึ้น รับประทานอาหารสมดุลครบ 5 หมู่ เพียงพอไม่จำเป็นต้องรับประทานอาหารเสริม และอาหารเสริมยังราคาแพงยังมีคุณภาพควรบริโภค ภาพรวมมีการรับรู้ระดับปานกลาง (\bar{X} =3.15, S.D. 0.36) ความรู้สึกหรืออารมณ์ต่อการบริโภคอาหารเสริมพบว่ามีความคิดเห็นระดับมากในด้านบริโภคอาหารเสริมทำให้มีกำลังในการดำเนินชีวิต ภาพรวมมีความคิดเห็นระดับปานกลาง (\bar{X} =3.20, S.D. 0.37) ด้านความตั้งใจ/แนวโน้มการบริโภคอาหารเสริมพบอยู่ในระดับมาก ด้านยืนยันที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เดิมมาบริโภคต่อไป ตั้งใจที่จะบริโภคอย่างต่อเนื่อง ศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์อาหารเสริมก่อนตัดสินใจซื้อและหากผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่บริโภคหมดจะซื้อผลิตภัณฑ์อื่นแทนภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก (\bar{X} =3.35, S.D. 0.48) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริโภคอาหารเสริมของผู้สูงอายุ

ความคิดเห็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ
1. การรับรู้ต่อการใช้ผลิตภัณฑ์		
1.1 อาหารเสริมช่วยทำให้สุขภาพดีขึ้น	3.30 (0.46)	มาก
1.2 การบริโภคอาหารเสริมทดแทนอาหารหลักได้	2.70 (0.87)	ปานกลาง
1.3 บริโภคอาหารเสริมทุกวันส่งผลดีต่อร่างกาย	3.17 (0.53)	ปานกลาง
1.4 เมื่อบริโภคอาหารเสริมแล้วไม่มีอาการผิดปกติ เช่น ใจสั่น หน้ามืด แสดงว่าอาหารเสริมมีคุณภาพ	3.17 (0.53)	ปานกลาง
1.5 อาหารเสริมทำให้ร่างกายแข็งแรง	3.07 (0.82)	ปานกลาง
1.6 อาหารเสริมยังราคาแพง ยังมีคุณภาพควรบริโภค	3.33 (0.60)	มาก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริโภคอาหารเสริมของผู้สูงอายุ (ต่อ)

ความคิดเห็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ
1.7 รับประทานอาหารสมดุลครบ 5 หมู่ เพียงพอไม่จำเป็นต้องรับประทานอาหารเสริม	3.33 (0.60)	มาก
1.8 การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยยาแผนปัจจุบัน เพียงพอไม่ต้องใช้อาหารเสริมเพิ่ม	3.17 (0.83)	ปานกลาง
รวม	3.15 (0.36)	ปานกลาง
2. ความรู้สึกหรืออารมณ์ต่อการบริโภคอาหารเสริม		
2.1 บริโภคอาหารเสริมคุ้มค่างบเงินที่จ่าย	3.20 (0.48)	ปานกลาง
2.2 บริโภคอาหารเสริมทำให้มีกำลังในการดำเนินชีวิต	3.40 (0.56)	มาก
2.3 บริโภคอาหารเสริมทำให้หายจากการเจ็บป่วย	3.10 (0.60)	ปานกลาง
2.4 บริโภคอาหารเสริมที่ผลิตโดยบริษัทที่มีชื่อเสียงเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ	3.17 (0.53)	ปานกลาง
2.5 บริโภคอาหารเสริมมีประโยชน์ควรแก่การบริโภค	3.17 (0.53)	ปานกลาง
รวม	3.20 (0.37)	ปานกลาง
3. ความตั้งใจ แนวโน้มพฤติกรรมบริโภคอาหารเสริม		
3.1 หากผลิตภัณฑ์ที่บริโภคอยู่หมด ยืนยันที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เดิมเพื่อมาบริโภคต่อไป	3.33 (0.60)	มาก
3.2 ตั้งใจจะบริโภคอาหารเสริมสุขภาพต่อเนื่อง	3.43 (0.50)	มาก
3.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอาหารเสริมก่อนตัดสินใจซื้อ	3.43 (0.62)	มาก
3.4 หากบริโภคอาหารเสริมหมดจะซื้อผลิตภัณฑ์อื่นแทน	3.37 (0.61)	มาก
3.5 จะแนะนำอาหารเสริมให้บุคคลในครอบครัวและคนรู้จักใช้	3.20 (0.76)	ปานกลาง
รวม	3.35 (0.48)	มาก

5. พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม

พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมีการปฏิบัติในระดับมาก คือก่อนรับประทานสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสีหรือรูปลักษณ์ของอาหารเสริม (\bar{X} =3.57, S.D. 0.81) มีการปฏิบัติระดับปานกลางตามลำดับในด้านอ่านฉลากและปฏิบัติตามคำแนะนำในการบริโภค ประเมินผลการรับประทานอาหารเสริม สังเกตอาการเปลี่ยนแปลงของตนเองหลังรับประทานอาหารเสริมและ

สังเกตวันหมดอายุบนฉลากผลิตภัณฑ์อาหารเสริมทุกครั้ง ก่อนรับประทาน ภาพรวมปฏิบัติระดับปานกลาง (\bar{X} =3.13, S.D. 0.59) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของการปฏิบัติในการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม

ความคิดเห็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับการปฏิบัติ
การบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม		
1. ก่อนรับประทานสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสีหรือรูปลักษณ์ของอาหารเสริม	3.57 (0.81)	มาก
2. อ่านฉลากและปฏิบัติตามคำแนะนำในการบริโภค	3.10 (0.84)	ปานกลาง
3. สังเกตวันหมดอายุบนฉลากทุกครั้งก่อนรับประทาน	2.80 (0.96)	ปานกลาง
4. สังเกตอาการเปลี่ยนแปลงของตนเองหลังรับประทานอาหารเสริม	2.97 (0.85)	ปานกลาง
5. ประเมินผลการรับประทานอาหารเสริม	3.10 (0.88)	ปานกลาง
รวม	3.13 (0.59)	ปานกลาง

อภิปรายผล

1. คุณลักษณะส่วนบุคคล ผู้สูงอายุเพศหญิงบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมากกว่าเพศชาย สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา⁶⁻⁷ และครั้งหนึ่งของผู้บริโภคมีอายุระหว่าง 70-79 ปี อธิบายได้ว่าผู้ที่มีอายุช่วงนี้ร่างกายเริ่มเสื่อมลงมีการเจ็บป่วย ทำให้แสวงหาการรักษาให้หายจากการป่วยที่ตามมาพร้อมกับความสูงอายุ เกือบทั้งหมดมีการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งระดับการศึกษามีผลต่อการมีวิจารณญาณในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริม¹⁴ ผู้สูงอายุมีรายได้ 3,000-5,000 บาทต่อเดือน เพียงพอที่จะนำไปซื้อมาบริโภค

2. ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านบริโภคและการได้มาของผลิตภัณฑ์อาหารเสริม มีหลากหลายชนิด ทั้งที่มีขายในร้านค้าในหมู่บ้าน ห้างสรรพสินค้าและการขายตรงทำให้ผู้สูงอายุสามารถหามาบริโภคได้ง่ายและสะดวก ซึ่งแรงจูงใจที่ทำให้ผู้สูงอายุบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมาจากสมาชิกครอบครัว การโฆษณาจากวิทยุ บุคลากรด้านสุขภาพ เพื่อนบ้านและโทรทัศน์สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่าน

มา^{8,10,11,12} ที่พบว่าผู้สูงอายุใช้ผลิตภัณฑ์ตามคำแนะนำของสมาชิกครอบครัว เพื่อนบ้านและคนรู้จัก โดยครอบครัวและช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม

3. ทศนคติต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่ออาหารเสริมโดยมีความตั้งใจและแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารเสริมต่อไปในระดับมาก (\bar{X} =3.35, S.D. 0.48) ส่วนความรู้สึกรู้สึกหรืออารมณ์ต่อการบริโภคอาหารเสริมเห็นว่าอาหารเสริมทำให้มีกำลังในการดำเนินชีวิตในระดับมาก (\bar{X} =3.40, S.D. 0.56) ส่วนการรับรู้ต่อการใช้ผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.15, S.D. 0.36) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าบริโภคแล้วอาการดีขึ้น ไม่พบอันตรายร้ายแรง ซึ่งการมีทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์จะทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสใช้ผลิตภัณฑ์มากขึ้น^{8,13}

4. การบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริม ภาพรวมปฏิบัติระดับปานกลาง โดยผู้สูงอายุยืนยันที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เดิมเพื่อมาบริโภคต่อไปหากผลิตภัณฑ์ที่บริโภคอยู่หมดและตั้งใจจะบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมอย่างต่อเนื่องเนื่องจากเชื่อว่าบริโภคแล้วได้ผลดีและยังไม่พบผลเสียหรือภาวะแทรกซ้อน สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา^{9,11,13}

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมและตั้งใจที่จะบริโภคต่อไป ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องอาหารเสริมและโภชนาการแก่ผู้สูงอายุและครอบครัวเพื่อดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับอาหารที่เหมาะสมเพียงพอ

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้สูงอายุซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมาใช้เองจากสื่อโฆษณาและคำแนะนำจากพนักงานขายตรง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีวิจารณญาณในการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์

เอกสารอ้างอิง

1. บรรลุ ศิริพานิช. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. [อินเทอร์เน็ต]. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. [เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.dop.go.th/download/knowledge>

2. ศิรสา เรื่องฤทธิชาญกุล. การใช้ยาาร่วมกันหลายขนานในผู้สูงอายุ. *Ramathibodi Medical Journal* 2558; 41(1):95-104.

3. ปานเนตร ปางพุดพิงษ์. การใช้ยาในผู้สูงอายุ. [อินเทอร์เน็ต]. สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. [เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก: <https://pr.moph.go.th/?url=pr/detail/>

4. สมจิต อสีพงษ์. พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์ของผู้ป่วยโรคเรื้อรังอำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ. *Thai Journal of Pharmacy Practice* 2558;7(2):105-113.

5. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจพฤติกรรมบริโภคอาหารของประชากร. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม; 2560.

6. สมใจ ผ่านภูวงษ์, กรแก้ว จันทภาษา. พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้ป่วยเบาหวานในเขตเทศบาลตำบลวาริชภูมิ อำเภวาริชภูมิจังหวัดสกลนคร. ว. กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภคโรงพยาบาลวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร 2557;1(1):155-159.

7. เสกสรรค์ วีระสุข, วราจกณา อติศรประเสริฐ. การศึกษาพฤติกรรมบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทวิตามินในกรุงเทพมหานคร. ว. บริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ 2557; 5(1):65-78.

8. ชวัล วิจิชัยนันท์, ปรีชา วิจิตรธรรมรส. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อควบคุมน้ำหนักของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. *Journal of Management Walailak University* 2561;6(1) :84-90.

9. ศิริรัตน์ ศรีภัทรางกูร, จันทนา ลีสวัสดิ์. ผลการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมในชุมชนเทศบาลนครลำปาง. ว. การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2557;2(3):277-284.

10. ปิยะวัน วงศ์บุญหนัก, ปวีณา ว่องตระกูล, ทรรษา มหามงคล, วรัญญา เนียมขำ. การสำรวจปัญหาและพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมและสมุนไพรของผู้สูงอายุกรณีศึกษาชุมชนศิระชะจรเข้หน้าสมุทปราการ. ว. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 2559;20(39):97-108.

11. หิรัญญา นาคานาคา, ประพิมพรรณลี้มสุวรรณ, ทรงพร หาญสันติ. ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทวิตามินของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ว.วไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ 2561; 8(2): 105-112.

12. ศิริพร ทิมาบุตร. พฤติกรรมการบริโภคอาหารเสริมของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. [อินเทอร์เน็ต]. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 “Research 4.0 Innovation and Development SSRU’s 80th Anniversary” . [เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก: file:///C:/Users/Administrator/Downloads/Documents/1032-2191-1-SM.pdf

13. อัมภา เจิงฤทธิ. ทักษะคิดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมนิวทริไลท์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์]. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี; 2557.

14. เขาวภา จันทร์พวง. ลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทวิตามินในประเทศไทย. [วิทยานิพนธ์]. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี; 2557.